

IZ UVODA K LETNEMU POROČILU INCIDENCA RAKA V SLOVENIJI 1985

Vera POMPE-KIRN

Register raka za SR Slovenijo je bil ustanovljen leta 1950 na pobudo prof. dr. Božene Ravnihar kot posebna služba za zbiranje in obdelavo podatkov o incidenci raka in preživetju rakavih bolnikov pri Onkološkem inštitutu v Ljubljani. Prijavljanje raka je od tedaj dalje v SR Sloveniji obvezno, z zakonom predpisano (Ur. l. SRS, št. 1/80, 45/82, 42/85). Podrobneje ga ureja Pravilnik o prijavi in kontroli rakavih bolnikov in o drugih tehničnih vprašanjih boja proti raku (Ur. l. SRS, 4/66).

Republiško zakonodajo podpira in dopolnjuje od 1.1.1986 dalje še zvezna (Ur. l. SFRJ, št. 76/85 in 3/86), ki je registracijo rakavih boleznih uvrstila med statistična raziskovanja pomembna za vso državo.

Incidenca raka je po svetu zelo različna. Tako tudi SR Slovenija kaže v obolevnosti za rakom svojo posebno sliko. Zbrani podatki so številčna podlaga za:

- ocenjevanje družbenega bremena rakavih boleznih v republiki,
- programiranje onkološkega varstva na področju primarne preventive, detekcije, diagnostike, terapije, rehabilitacije in usmerjanja glavnih udarcev boja proti raku,
- načrtovanje zmogljivosti in sredstev zdravstvenega varstva, ki so potrebna za obvladanje rakavih boleznih (kadri, medicinska oprema, posteljne zmogljivosti),
- preverjanje učinkovitosti ukrepov onkološkega varstva,
- klinične in epidemiološke raziskave, največkrat v sklopu širših mednarodnih raziskav.

Z rednimi vsakoletnimi poročili in posebnimi obdelavami podatkov želimo vzdrževati ta informacijski sistem za uporabnike živ.

Prof. dr. Vera Pompe-Kirn, Onkološki inštitut v Ljubljani

MATERIAL IN POJASNILO

Tabele tega poročila prikazujejo preliminarne podatke o incidenci raka v Sloveniji v letu 1985 po spolu, starosti, primarni lokalizaciji, histološki vrsti in stadiju ob diagnozi ter o incidenci po zdravstvenih regijah in območjih zdravstvenih domov, kot tudi podatke o številu novih primerov raka, ugotovljenih v tem letu po posameznih bolnišnicah. Zanesljivost podatkov osvetljujejo dva kazalca: odstotek primerov raka, registriranih samo iz zdravniških poročil o vzroku smrti in odstotek mikroskopsko (histološko ali citološko) potrjenih primerov.

Slike 1 - 3 prikazujejo tiste podatke iz tega in preteklih poročil, ki naše uporabnike največkrat zanimajo: to je deset najbolj pogostnih rakov po spolu ter trendi incidence vseh in izbranih rakov po spolu. S sliko 4 želimo letos opozoriti na trende nekaterih manj pogostnih rakov, ki pa so med mlajšimi lahko tudi najbolj pogostni. To dejstvo kaže slika 5. S sliko 6 želimo vzpodbuditi ginekološko službo k izdelavi boljše organiziranega programa zgodnjega odkrivanja raka materničnega vratu v naši republiki.

Incidenca pomeni število v enem koledarskem letu na novo ugotovljenih primerov raka, ki jih Registru prijavljajo bolnišnice (tudi, če je bila diagnoza rak ugotovljena šele pri obdukciji) ali zdravstveni domovi (v primeru, če bolnik z ugotovljenim rakom zaradi kakršnegakoli razloga ni napoten v bolnišnico ali pa sam to odklanja), plus število v istem letu umrlih, pri katerih je bil rak ugotovljen šele ob smrti in so prišli v evidenco Registra samo na podlagi zdravniškega poročila o vzroku smrti. Tudi v tem poročilu v incidenco nismo šteli novih primarnih rakov parnega organa iste lokalizacije, če je bila histološka vrsta obeh rakov, npr. leve in desne dojke enaka. To spremembo moramo upoštevati pri opazovanju trendov teh rakov od leta 1980 dalje. Tabela 5 prikazuje incidenco na 100.000 prebivalcev. Preračunana je na število prebivalstva SR Slovenije na dan 30. junija 1985 (tabl. 1). To je dejanska incidenca na 100.000 prebivalcev, "Starostno standardizirana" incidenca (slika 2) pa izloča vpliv razlik v starostni strukturi prebivalstva v posameznih letih opazovanega obdobja, v našem primeru staranja prebivalstva SR Slovenije v

letih 1950–1985. Izračunali smo jo po novi Day-evi metodi izračuna kumulativne incidence od 0. do vključno 74. leta starosti na 100 prebivalcev. Stare metode direktne in indirektne sestandardizacije so se zaradi pačenja dejanskih rezultatov izkazale kot neprimerne (Cancer Incidence in Five Continents, Vol. V, 1987, strani 787–789). Kumulativna incidenca na 100 prebivalcev je petkratna vsota starostno specifičnih incidenc na 100 prebivalcev posameznih petletnih starostnih skupin. Day jo opredeljuje kot direktno, na dejansko populacijo posamezne petletne starostne skupine standardizirano incidenco. Tolmačimo si jo kot tveganje, ki ga ima novorojenček da do 75. leta starosti zbolijo za rakom. Kumulativna incidenca 7,6/100 za pljučnega raka pri moških pomeni npr., da ima 7,6 % novorojenčkov moškega spola možnost, da do 75. leta starosti zbolijo za pljučnim rakom. Vrednosti kumulativne incidence so drugačne kot vrednosti dejanske incidence na 100.000 prebivalcev. Primerjava oblike krivulj pa nam kaže, da lahko staranju našega prebivalstva pripišemo naraščanje raka predvsem pri ženskah, medtem ko pri moških očitno k temu prispevajo še drugi dejavniki.

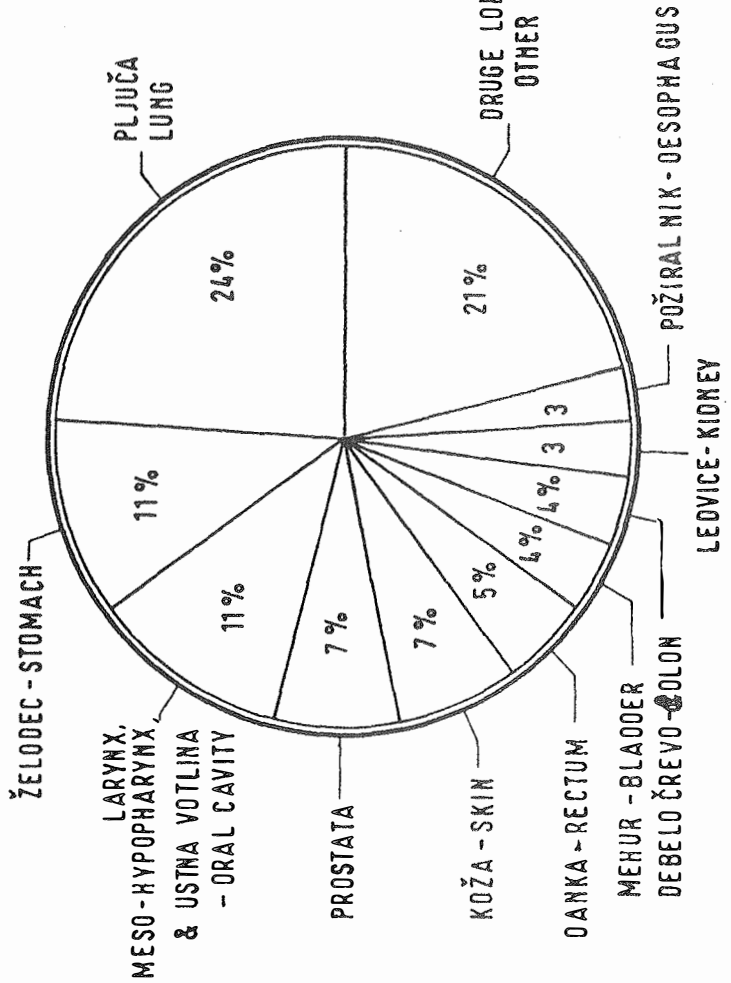
V tabeli 7 je navedeno število vseh mikroskopsko, to je histološko ali citološko potrjenih novih primerov raka, medtem ko so v tabeli 8 navedeni samo primeri, ki so histološko potrjeni. Zato vsoti vseh mikroskopsko potrjenih primerov v tabeli 7 in vseh primerov v tabeli 8 nista enaki. Histološke vrste so šifrirane po šifrantu ICD-0 (International Classification of Diseases for Oncology, WHO 1976). V tabeli 10 so zaradi enotnosti maligni limfomi in levkemije opredeljeni v iste stadije kot solidni tumorji. Pri tem so maligni limfomi dosledno uvrščeni takole: I. stadij v lokaliziran, II. stadij v regionarno razširitev ter III. in IV. stadij v oddaljeno razširitev. Vse levkemije so uvrščene v oddaljeno razširitev. Ekstranodalne lokalizacije malignih limfomov so uvrščene med ustrezne primarne lokalizacije raka. Njihovo število lahko razberemo iz tabele 8.

V tabele so vključeni le podatki o bolnikih, ki imajo stalno bivališče na območju SR Slovenije ne glede na to kje so bili zdravljeni.

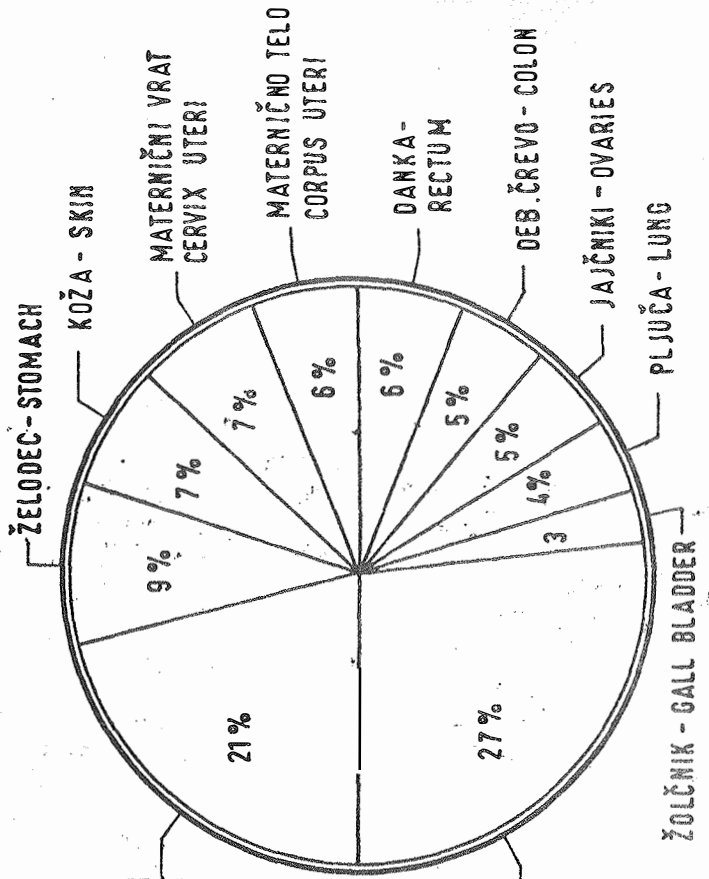
SLIKA 1 Delež desetih najpogostejših rakov po spolu; Slovenija, 1985.

FIGURE 1 Percentages for the ten leading primary cancer sites by sex; Slovenia, 1985

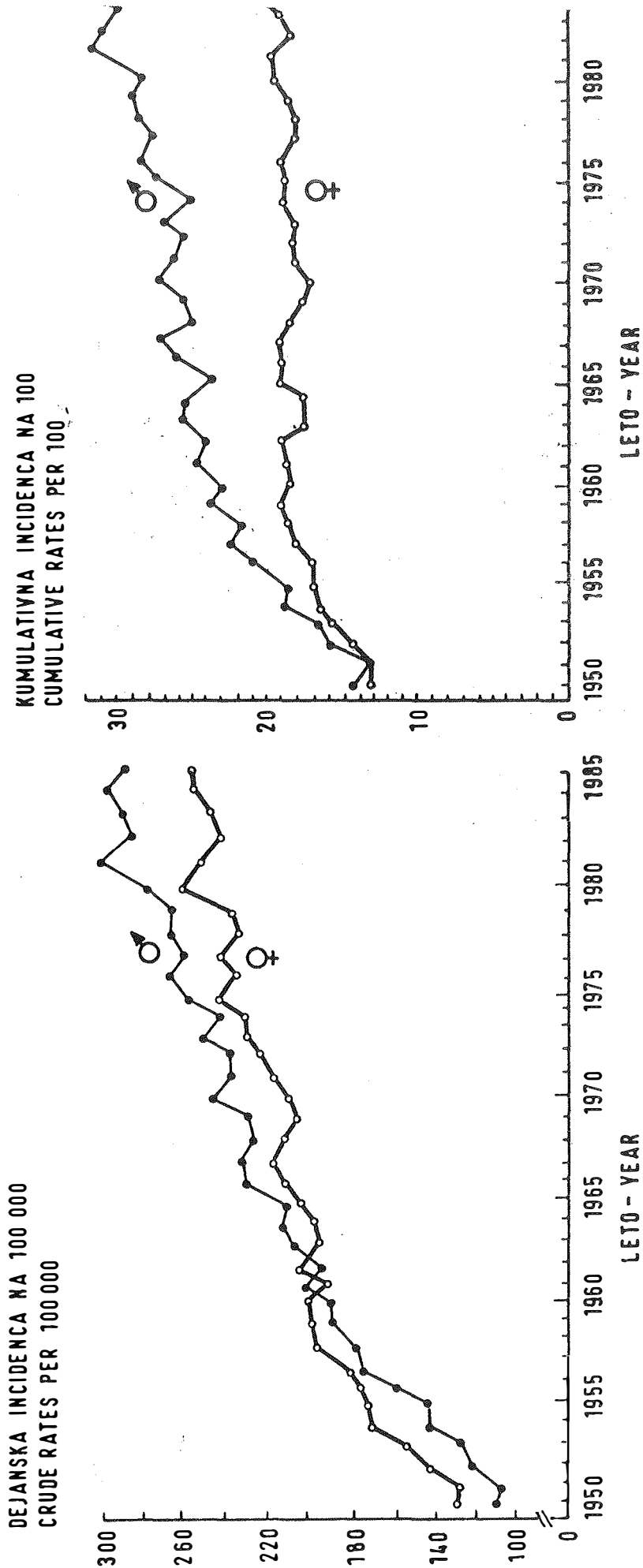
MOŠKI - MALES

ŽENSKE - FEMALES

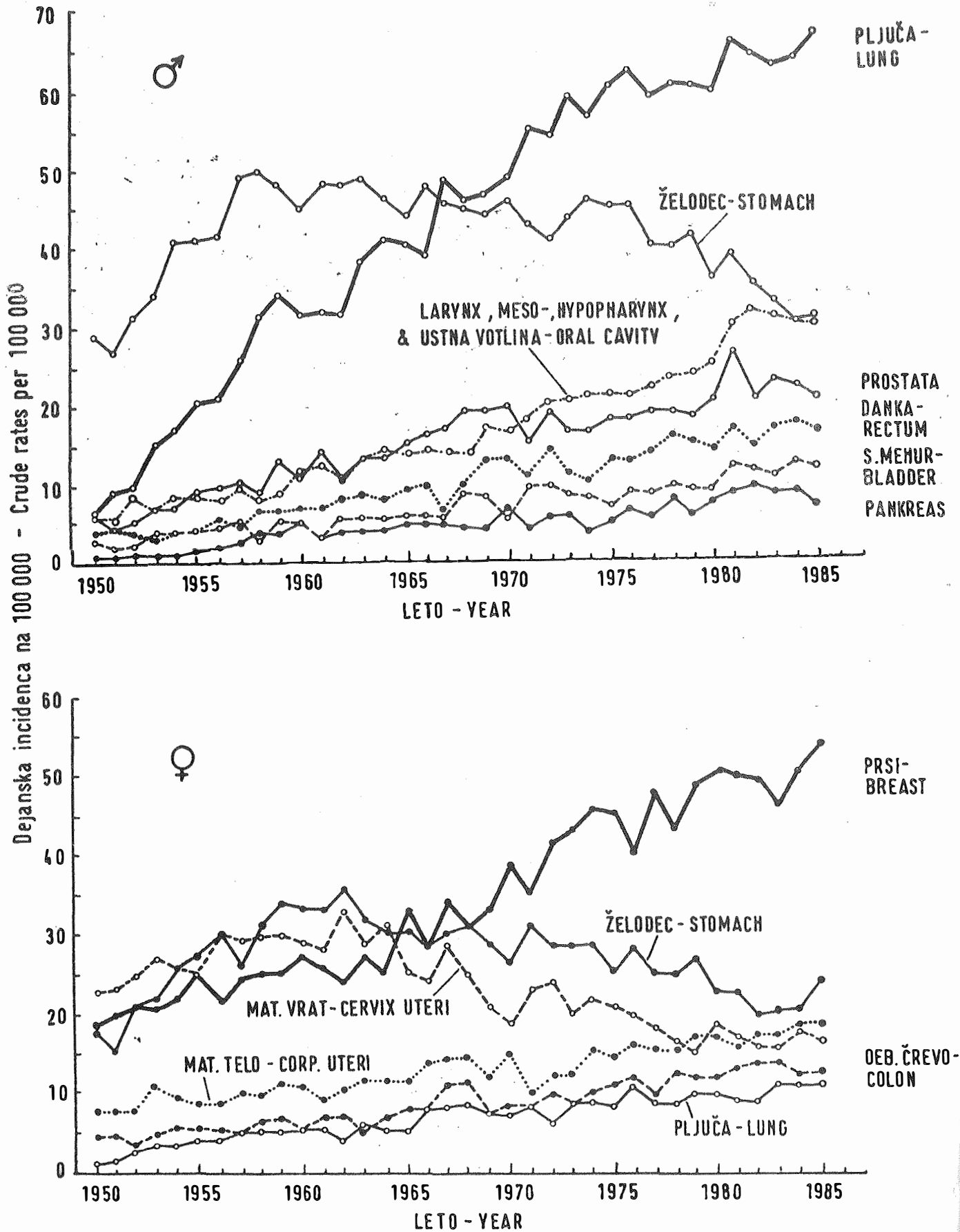

SLIKA 2 Dejanska in kumulativna incidenca vseh lokalizacij raka po spolu; Slovenija, 1950-1985
 FIGURE 2 Crude and cumulative cancer incidence rates - all sites by sex; Slovenia, 1950-1985

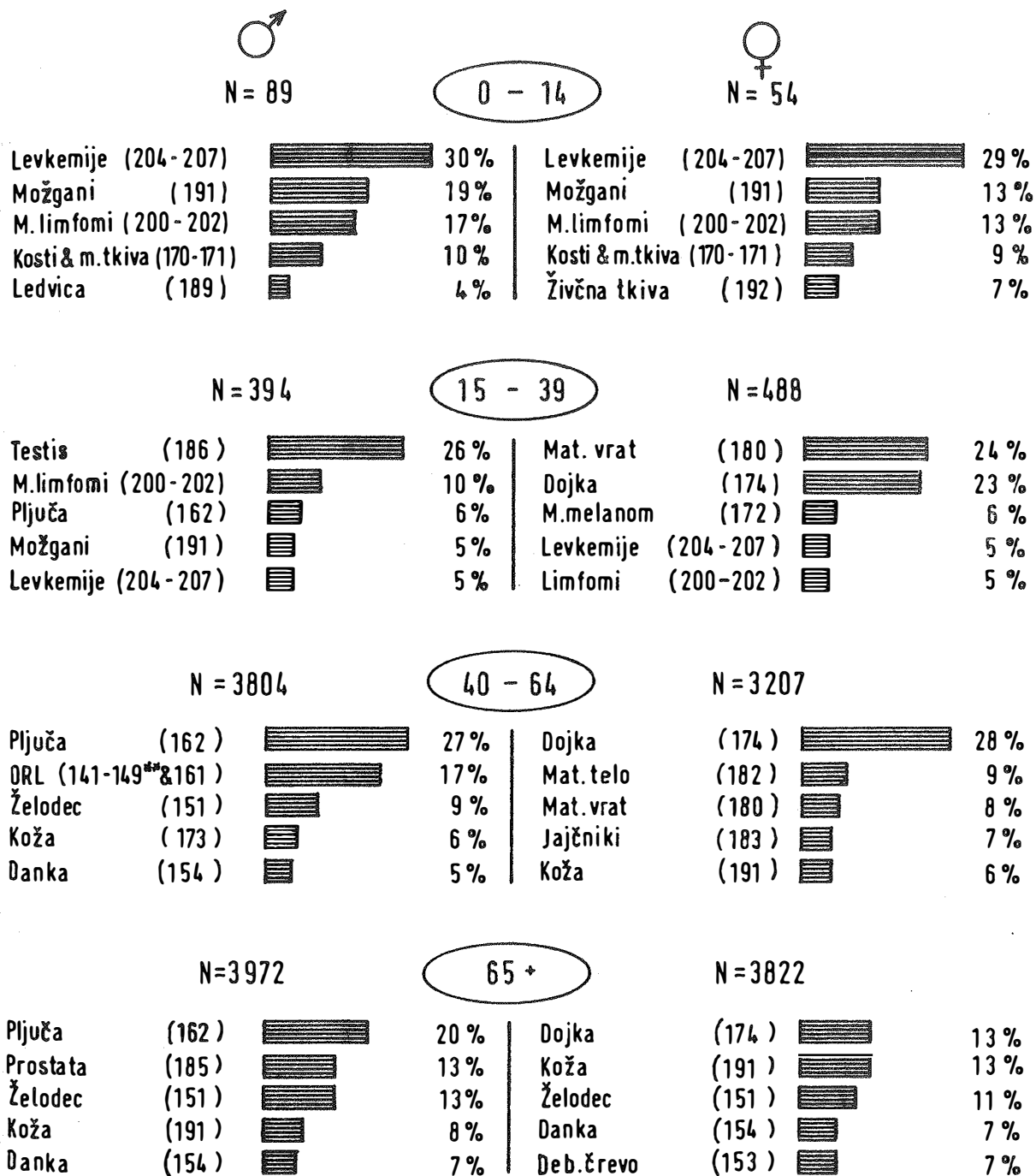
SLIKA 3 Dejanska letna incidenca izbranih rakov po spolu ;
Slovenija, 1950-1985

FIGURE 3 Crude annual cancer incidence rates by selected primary sites ;
Slovenia, 1950 - 1985

SLIKA 5 Delež petih najpogostnejših rakov po starosti in spolu.
Slovenija, 1983-1985

FIGURE 5 Percentages for the five leading primary sites by age and sex, Slovenia, 1983-1985

Nⁱ : število primerov - number of cases

() : MKB šifra - ICD No

** MKB - ICD 142 & 147 izločeni - excluded